

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

Påskveckan 2016

Kära systrar och bröder, Kristus är uppstånden!

På nytt har vi vandrat i natten till den grav, där vi aftonen den Stora fredagen lade Jesu döda kropp, och funnit den tom. Än en gång har vi fått högtidlighålla Herrens påsk: vid påskljuset lovsjunga Kristus som är världens ljus, lyssna till orden om livets seger över döden, förnya vår gemenskap med honom som skänkt oss nytt liv i dopet och fira de heliga mysterierna. Jag har sagt det förr, och säger det gärna igen: efter att ha firat en verklig påsk vet vi att allt det vi tror och bekänner är "på riktigt"! Påskan, så som inget annat, stärker vårt hopp att vi ska få delta i Kristi seger över döden och leva vårt liv tillsammans med honom.

Jag vill rikta ett tack till alla er från hela Skandinavien som kommit till oss för att delta i årets påskfirande i Bjärka-Säby. Många av er är numera trogna gäster under påskan, samtidigt som det alltid är lika glädjande att varje år möta nya vänner som gästar oss under påskan. Rum och sovsalar har varit fyllda, och med alla stolar borttagna ur kapellet har vi också detta år fått plats i kyrkan under det liturgiska maraton som De tre heliga påskdagarna innebär. Tack också till er som lagt ned så stort arbete på att praktiskt förbereda och genomföra påskfirandet, både vad gäller logistik, måltider och liturgi: Niklas, Johanna, Lena, Daniel, Andreas tillsammans med husfolk och tillfälliga gästarbetare. Efter den tre timmar långa påsknattsvigilian, som började klockan fyra – eller egentligen klockan tre eftersom vi under årets påsknatt övergick till sommartid! – var det dukat till fest i matsalen, och ropet ljöd igen och igen under de tidiga morgontimmarna: *Kristus är uppstånden – Sannerligen uppstånden!*

Det är fascinerande att vårt lektionarium under den första påskveckan varje år låter oss läsa igenom hela Höga Visan. En påminnelse om att påskan i djupaste mening är en kärlekshistoria. I kyrkan i öst inleds kvällsgudstjänsterna på måndag och tisdag under Stilla veckan med att församlingen sjunger: *Se, brudgummen kommer*, samtidigt som långa avsnitt ur Jesu tal om tidens slut och Människosönens ankomst läses. En rysk hymn som sjungs i morgongudstjänsterna under både måndag, tisdag och onsdag samma vecka lyder:

*Ditt brudgemak ser jag smyckat,
min Frälsare,
men jag har ej kläder för att träda därin.
Genomstråla Du min själs klädnad,
Du ljusets givare,
och fräls mig.*

Kristus är brudgummen som ska överges av alla, av sina närmaste, av hela skapelsen, ja, av sin egen Fader. Alla skall vända honom ryggen. Det verb som Jesus använder i ett av sina rop på korset – *överge* – ”Gud, min Gud, varför har du *övergivit* mig!”¹ – finns endast på ett annat ställe i Bibeln. I Första Mosebokens andra kapitel, där det heter att mannen skall överge sin far och sin mor för att leva med sin hustru, ”och de skall bli ett”.² Jesus måste överge alla, och bli övergiven av alla, till och med av Gud, för att helt kunna förenas med sin brud, kyrkan. Hon är den mänsklighet som i trolöshet vänt sig bort från honom. Korset, skriver en mystiker, är ”den bädd på vilken brudgummen, Kristus, förtärs av kärlek till den syndfulla, fördömda och döda bruden, för att hon skall få liv och för alltid förenas med honom”.

När vi nu lyssnar till – eller gärna sjunger! – Höga Visans sånger, fördjupas detta motiv. Man har ibland undrat hur denna lilla bok hamnade i Bibeln. Hör den överhuvudtaget hemma där? Guds namn nämns inte en enda gång. Här finns inga böner, ingen andlig vägledning, ingen trosbekännelse. Och ändå finns knappast någon bok i Bibeln som är så älskad och gärna läst bland gudsälskarna, som Höga Visan. Ingenstans blir trons hemlighet så genomlyst, så klar och enkel. Den som med ett rent hjärta träder innanför bokstavens förhänge i denna bok vänder med tiden åter förklarad. Hon tar oss vid handen och leder oss varsamt in i en tro där det varken är fruktan för straff eller hopp om belöning som driver människan till Gud. Det är nu endast begäret, åtrån, längtan efter den Andre.

”Alla tidsåldrar tillsammans kan inte uppväga den dag då Höga Visan blev given åt Israel”, skriver Rabbi Akiba (död 135 e Kr). Och han tillägger: ”Alla Skrifterna är heliga. Höga Visan är det allra heligaste.” Hans påstående hänger naturligtvis samman med att han tolkar denna bibelbok allegoriskt. Precis som för de judiska rabbinerna, var det för kyrkofäderna självklart att på samma gång som Skriften inte överger sin enklaste innebörd, har den alltid en djupare innebörd. Så som den judiska utläggningen av Höga Visan ser den som en bok om Herrens förhållande till Israels folk, ser kyrkofäderna här en allegori om Kristus, brudgummen som gett sitt liv för bruden, som är kyrkan.

Höga Visan tar oss med in i trons innersta hemlighet: hjärtats förening med Gud. Påsken är den slutliga uppenbarelsen av att ”Gud blir människa för att människan ska bli gudomliggjord”, som man gärna uttryckte det i den tidiga kyrkan. Det är den genuina ömsesidigheten mellan Gud och människa, återställd genom påsken, som skildras i denna bibelbok. Hon säger: ”Kyssar vill jag dricka ur hans mun.”³ Han säger: ”Din mun [är] som det finaste vin som flödar över i min.”⁴ Här blir inte bara Gud en källa för människan, även det omvända gäller. Brudgummen säger: ”Du är trädgårdens källa, en brunn med friskt vatten.”⁵ Svindlande tanke: Människan som en källa vid vars brunnskant den heliga Treenigheten sitter ned för att dricka!

¹ Matt 24:46.

² 1 Mos 2:24.

³ Höga V 1:2

⁴ Höga V 7:9.

⁵ Höga V 4:15.

Påsktiden kallades i den tidiga kyrkan för den *mystagogika* undervisningens tid under året. Om fastan, så som katekumenernas förberedelse för dopet, var en period när man gick igenom trons grunder – ett slags alfahkurs i kristen tro – vill den tid vi nu inlett ge oss en fördjupad vägledning till och insikt i trons mysterier. Det sker inte minst genom valet av bibeltexter. Det evangelium vi läser från under i stort sett hela påsktiden, såväl i vardagarnas lektionarium som i evangelieboken på söndagarna, är Johannesevangeliet. Intressant nog finns teologer som hävdar ett släktskap mellan Höga Visan och Johannes. Kan det ha varit så att Johannes medvetet skrivit sitt evangelium som en meditation över Jesu liv i ljuset av Höga Visans sånger? Det är inget vi kan belägga, men det som gör att en del tror det, är att så många bilder från Höga Visan återkommer i Johannesevangeliet. Allt för många för att det skulle vara en tillfällighet. Det skulle dessutom inneburi att en allegorisk tolkning av Höga Visan uppstår på kristen mark redan innan en sådan utläggning görs på judisk. Vi har nämligen ingen känd judisk allegori över Sångernas sång före Rabbi Akiba på 100-talet.

Framför allt knyter Johannes gång på gång an till brudsymboliken. I sitt evangelium skriver han: "Brudgum är den som har bruden; men brudgummens vän, som står och hör på honom, gläder sig åt brudgummens röst. Den glädjen har nu blivit min helt och fullt."⁶ Brudsymboliken återkommer i Johannes andra brev, redan i hälsningen till den församling han skriver till som "den utvalda frun och hennes barn"⁷. På flera ställen i Uppenbarelseboken möter vi en tydlig brudsymbolik. I bokens avslutning uppmanar "Anden och bruden" Jesus att komma. Uppmaningen "Kom!" möter vi även i Höga Visan Kyrkofadern Beda Venerabilis (d 735) ger följande kommentar till Upp 22:20: "På Höga Visans sätt svarar kyrkan vördsamt: Amen, kom, Herre Jesu Kriste."

Lundateologen Rune Söderlund visade för många år sedan i en artikel i tidskriften Pilgrim hur det finns en särskilt tydlig anspelning på Höga Visan i en text som vi läser den Stora onsdagen innan, berättelsen i Johannesevangeliets tolfte kapitel, om hur Maria i Betania smörjer Jesus, som en beredelse för hans begravning. Under det gästbud som beskrivs, då man vid denna tid låg till bords, tog Maria, Lasarus syster, "en hel flaska dyrbar äkta nardusbalsam" och smorde Jesu fötter, varvid "huset fylldes av doften från denna balsam".⁸ Detta kan jämföras med vad som står i Höga Visan 1:12: "Medan konungen håller sin fest (enligt *Septuaginta*: ligger till bords), sprider min nardus sin doft."

Rune Söderlund skriver: "Det till synes ganska onödiga påpekandet i Joh 12:3 att huset uppfylldes med doften av smörjelsen kan vara avsett att göra anspelningen på Höga Visan särskilt tydlig." Han tillägger: "Att Johannes två gånger framhåller att Maria torkade Jesu fötter med sitt huvudhår kan möjligen bero på att hans associationer gått till Höga Visans ord om att konungen blivit fångad i brudens huvudlockars snara.

Från berättelsen om Lasaros, som ju också hört till läsningen under slutet av fastan inför påsken, känner vi igen de ord med vilka Jesus kallar Lasaros ut ur graven, som var uthuggen i berget: "Lasaros kom ut!". Strax innan finns påpekandet att det "var vinter".⁹ I

⁶ Joh 3:29

⁷ 2 Joh v 1

⁸ Joh 12:3

⁹ Joh 10:22

Höga Visan 2:10-14 kallas bruden "en duva i bergsklyftan, i klippväggens gömsle. Två gånger möts hon av uppmaningen: "Kom ut!". Ett skäl som anges till att följa uppmaningen är att vintern nu är förbi.

Som en röd tråd genom Johannesevangeliet går också talet om vänskap. Johannes döparen kallar sig själv brudgummens vän. Jesus säger om Lasarus: "Lasarus, vår vän, har somnat in."¹⁰ Och senare säger han till lärjungarna: "Ingen har större kärlek än att han ger sitt liv för sina vänner. Ni är mina vänner, om ni gör vad jag bjuder er. Jag kallar er nu inte längre tjänare, ty tjänaren får inte veta, vad hans herre gör. Vänner kallar jag er."¹¹ Dessa ord, som inte har någon motsvarighet i de övriga evangelierna, har tydligen etsat sig in i Johannes medvetande. I sitt tredje brev har han funnit det naturligt att hälsa från "vännerna" och till "vännerna", medan Paulus däremot brukar hälsa från eller till "bröderna" eller "de heliga".

När vi under första påskveckan lyssnar till Höga Visan, märker vi hur orden om vänskap genomsyrar denna bok, inte minst de ord som likt ett omkväde återkommer genom sångerna: "Min vän är min och jag är hans." Eller i en annan variant: "Jag är min väns och min vän är min." Hos Johannes finns formuleringar som till själva sin uppbyggnad påminner om dessa ord, inte minst när han säger "... han förblir i mig och jag förblir i honom"¹² eller "Bli kvar i mig, så blir jag kvar i er".¹³ I Uppenbarelseboken möter vi orden: "... hålla måltid med honom och han med mig."¹⁴ Dessa finns i ett sammanhang som även på ett annat sätt anspelar på Höga Visan: "Se jag stör för dörren och bultar", säger Jesus. Höga Visan talar om vännen som under natten klappar på sin älskades dörr.¹⁵

Där befinner vi oss nu: påsktiden är en tid på året som på ett alldeles särskilt sätt föregriper den stora bröllopfesten i Guds rike. Denna fest får vi en försmak av varje söndag, som en tillvänjning till det rike som redan i en brusten värld får hela världen att stråla i påskens glädje.

När vi är inne på ämnet "allegorisk bibelläsning" vill jag gärna slå ett slag för årets ekumeniska seminarium på Annandag pingst, som denna gång kommer att handla om olika sätt att närma sig och läsa Bibeln. Johannesakademins preses, Samuel Rubenson, ger i vanlig ordning en fornkyrklig belysning av ämnet, medan teologer från olika kyrkofamiljer bidrar med sina respektive traditioners perspektiv. I år medverkar biskoparna Anders Arborelius och Erik Aurelius, den ortodoxe prästen Misha Jaksic och från frikyrkligt håll teologen Åsa Molin. Vi förväntar oss en högtintressant dag den 16 maj.

¹⁰ Joh 11:11

¹¹ Joh 15:13-15

¹² Joh 6:56

¹³ Joh 15:4

¹⁴ Upp 3:20

¹⁵ Höa V 5:2

Planeringen är nu även klar för den av många efterfrågade resan till Gamla Valamo. Resan, som arrangeras av Johannesakademin, sker den 8-12 september i år. Den lär bli något alldeles extra, med besök både i Nya Valamo och framför allt Gamla Valamo på klosterön i sjön Ladoga. Det blir en pilgrimsresa under erfaren ledning: reseledare är den ortodoxe teologen, Johannes Pulkkanen och kaplan Johannesakademins preses, Samuel Rubenson. För anmälan och mer information skriv till: info@johannesakademin.se eller ring och tala med vår administratör, Johanna Eklöf, på telefon 013-440 25.

Vad gäller vår höstresa till Monastero di Bose, den 19-23 september, kan anmälan göras direkt till undertecknad (preses@ekibs.se)

Bland kommande händelser i vår kommunitet påminner jag redan nu om vårt viktiga Generalkapitel den 12-14 augusti, men också om det sommarmöte som hålls på Antoniosgården utanför Lidköping, lördagen den 20 augusti. Läs mer på hemsidan: <http://www.antoniosgarden.se>. Verksamheten på Antoniosgården, som är en del Ekumeniska Kommuniteten, växer och en ideell förening har nyligen bildats för förvaltandet och utvecklandet av livet på gården. Arbetet i ikonverkstaden, under ledning av Robin Johansson, utvecklas hela tiden, liksom gudstjänstlivet som nu består av två dagliga tideböner. Planer börjar även ta form på att bygga en kyrka på gården, och i samband med sommarmötet i augusti kommer dessa att presenteras. Jag vill uppmuntra framför allt er som bor i Västsverige, att vara med den 20 augusti på Antoniosgården, belägen på vackra Kållandsö i Vänern.

I påskens glädje,

